

דברי תורה לפרשת דברים

מאת יעל שלוסברג

שבת פרשת דברים מכונה שבת חזון על שם ההפטרה הנקראת בשבת זו החלה תמיד לפני תשעה באב: "חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיַמֵּי עֲזַרְיָהוּ יוֹתָם אֶחָז יַחֲזִיקֶיהוּ מִלְכֵי יְהוּדָה" (ישעיהו א/א).

בדבריו מוכיח ישעיהו את העם קשות על הקלקולים הדתיים והמוסריים שפשו בקרבן, מוכיח אותם על ההתרחקות מהקב"ה ועל אטימות הלב והאכזריות שבין איש לרעהו. הוא מוכיח את שדרת המנהיגות שסרחה ועיוותה משפט ואת האדם הפרטי שהרבה גם הוא להרע. הנביא קורא להם "רַחֲצוּ הַזַּפּוֹת הַסִּירוּ רֵעַ מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגִיד עֵינַי חֲדָלוּ הֲרַע: לְמַדּוֹ הֵיטֵב דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חָמוּץ שְׁפֹטוּ יְתוֹם רִיבוֹ אֶלְמָנָה" (פס' טז-יז). אם זאת תעשו – "טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ".

ישעיהו, המנבא כ-250 שנה לפני חורבן בית ראשון, מוכיח במילים קשות וחריפות את יהודה על הזוועות שהוא רואה בה אך גם מקונן עליה בלשון הקינה "איכה", לשון שתהפוך בימי החורבן בפיו של ירמיהו לסמל לכל הקינות כולן: ישעיהו אומר: "אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט צָדֵק לָיִן בַּהּ וַעֲתָה מֵרֻצְחִים" וירמיהו אחריו מקונן: "אֵיכָה נְשָׁבָה בְּדָד הָעִיר רַבָּתִי עִם הִיְתָה כְּאֶלְמָנָה רַבָּתִי בְּגוֹיִם שְׂרָתִי בְּמַדִּינוֹת הִיְתָה לְמַס" (איכה א/א).

לשניהם קדם משה בפרשתנו באמרו: "אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טְרַחְקֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם" (דברים א/א).

חז"ל במדרש איכה (פרשה א, א) הצביעו על שלוש ה'איכות' באמרם: "שלושה נתנבאו בלשון איכה". והם מסבירים למה הדבר דומה: "א"ר לוי משל למטרונה שהיו לה שלשה שושבינין אחד ראה אותה בשלותה ואחד ראה אותה בפחזותה ואחד ראה אותה בניוולה כך משה ראה את ישראל בכבודם ושלותם ואמר איכה אשא לבדי טרחכם ישעיה ראה אותם בפחזותם ואמר איכה היתה לזונה ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר איכה ישבה."

ישעיהו שרואה אותם בפחזותם מקונן "איכה היתה לזונה קריה נאמנה". ירמיהו שמנבא על החורבן ומנסה בכל כוחו להשיב את העם בתשובה ולמנוע את החורבן נאלץ בסופו של דבר לקונן על ניוולם "איכה ישבה בדד...". אך משה שראה אותם בשלוותם – מדוע הוא משתמש בלשון הקינה "איכה"?

נתבונן ברצף הפסוקים בפרשת דברים:

(ט) וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר לֹא אוֹכַל לְבִדִי שְׂאֵת אֶתְכֶם: (י) ד' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֵּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב: (יא) ד' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעֻמִּים וַיְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (יב) **אֵיכָה אֲשָׂא לְבִדִי טְרַחְכֶם וּמִשְׂאֶכֶם וְרִיבְכֶם:** (יג) הֵבוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנַבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרִאשֵׁיכֶם: (יד) וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:

לאור העיון בפסוקים השאלה רק מתחזקת! משה דווקא פותח בברכה על קיום הבטחת הריבוי שנתן ד' לאבות ומנמק בכך את אי יכולתו לשאת לבדו בנטל. מדוע מתגנבת לפסוק יב נימה אחרת? גם של קינה (איכה אשא) וגם של טורח (טרחכם)?

דברי רש"י אולי יבהירו את העניין:

ותענו אותי וגו' - חלטתם את הדבר להנאתכם. היה לכם להשיב: רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך? לא ממך שנצטערת עליה?

אלא ידעתי מחשבותיכם שהייתם אומרים: עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים:

טענה קשה בפי רש"י: ישראל שמחים על מינוי השופטים מפני שזה פותח פתח לעיוות משפט. משה מזהה את הנימה הזאת ורומז עליה בלשון הקינה "איכה". המדרש אם כן משרטט כאן קו עמוק המוביל מימיה הראשונים של כינון מערכת המשפט בימי משה, אל זעקתו של ישעיהו על מערכת המשפט שהצדק נעלם ממנה "אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָה נְאֻמָּה מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרֻצָּחִים". משם קצרה הדרך לקינתו של ירמיהו על העונש שנגזר עליהם גם בעקבות הפיכת המשפט למשפט: "אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד הָעִיר רַבְתִּי עִם הָיְתָה כְּאֶלְמִנָה רַבְתִּי בְּגוֹיִם שְׂרָתִי בְּמַדְיָנוֹת הָיְתָה לְמֵס".

את נבואתו מסיים ישעיהו בהבטחה לכונן מחדש משפט צדק כמו זה שאליו כיוון משה:

וְאֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיָּה וְאֶצְרֹף כַּבֵּר סִיגִיָּה וְאֶסְרֶהָ כָּל בְּדִילֶיהָ: וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיהָ כְּכִרְאשָׁנָה וְיַעֲצִיבֶיהָ כְּבַתְחֻלָּה אֲחֵרֵי כֵן יִקְרָא לָהּ עִיר הַצָּדֵק קְרִיָה נְאֻמָּה: צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה (ישעיהו א/כה-כז).

אמן כן יהי רצון.

שבת שלום וצום קל ומועיל.